

**3-SHO'BA. AMALIY
TAJRIBALAR VA
INNOVATSION
TEXNOLOGIYALAR.**

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA MILLIY
HUNARMADCHILIKNING DASTLABKI MEXANIZMLARNI
RIVOJLANTIRISH ORQALI KASBIY TARBIYA BERISHNI
TAKOMILLASHTIRISHNING AMALIY SHAKL, USUL VA
VOSITALARI**

Xudoyqulov Xol Jumayevich

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston milliy universiteti
Pedagogika va umumiy psixologiya kafedrası p.f.d., professori,
khudaykulov51@gmail.ru*

Odinaboyev Fazliddin Bahriddin o'g'li

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Pedagogika va psixologiya kaderası o'qıtuvchısı
odinaboyevf@dtpi.uz
<https://orcid.org/0009-0007-0995-2189>*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy hunarmandchilikning dastlabki mexanizmlarini rivojlantirish orqali kasbiy tarbiya berishning amaliy shakl, usul va vositalari yoritilgan. Milliy hunarmandchilik o'quvchılarda mehnatsevarlik, sabr-toqat, estetik did va milliy qadriyatlarga hurmatni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.*

Maqolada sharqona kasbiy qadriyatlar asosida tarbiya berishning zamonaviy yondashuvlari, o'quvchilar faoliyatini tashkil etishning innovatsion usullari va ustoz-shogird an'analarining ta'limdagi o'rni tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, milliy hunarmandchilik, kasbiy tarbiya, sharqona qadriyatlar, amaliy shakl va usullar, pedagogik texnologiyalar, ustoz-shogird an'asi, estetik tarbiya.

Аннотация: В данной статье раскрываются практические формы, методы и средства совершенствования профессионального воспитания учащихся начальных классов через развитие первоначальных механизмов народных ремесел. Народные ремесла способствуют формированию у учащихся трудолюбия, терпения, эстетического вкуса и уважения к национальным ценностям.

Ключевые слова: начальное образование, народные ремесла, профессиональное воспитание, восточные ценности, практические формы и методы, педагогические технологии, традиция наставничества, эстетическое воспитание.

Annotation: This article explores the practical forms, methods, and means of improving vocational education for primary school students through the development of initial mechanisms of national craftsmanship. National crafts play an important role in fostering diligence, patience, aesthetic taste, and respect for national values.

Keywords: primary education, national handicrafts, vocational education, oriental values, practical forms and methods, pedagogical technologies, master-apprentice tradition, aesthetic education.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimida milliy qadriyatlar asosida tarbiya berishning ahamiyati yanada ortib bormoqda. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida "kichik yoshdan o'quvchilarda o'qishga sog'lom, kuchli va ta'sirchan motivatsiyani

shakllantirish hamda kasb tanlash, kasbiy o'sishini mustaqil rejalashtirish, zamonaviy kasblarni egallash qobiliyatini rivojlantirish" [1; 1-b.]. Mavzuning qanchalik dolzarbligini ushbu normativ-huquqiy hujjatda ham o'z aksini topganidan ham anglashimiz mumkin.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy hunarmandchilik elementlarini o'rgatish orqali ularning kasbiy yo'nalishlarini aniqlash, mehnatsevarlikni shakllantirish, ijodiy fikrlashni rivojlantirish mumkin. Milliy hunarmandchilik qadimdan xalqimizning madaniy merosi, estetik qarashlari va mehnat an'analarining ifodasi bo'lib kelgan [6;150-b.]. Shu bois, uni ta'lim jarayoniga tatbiq etish yosh avlodni milliy ruhda, mehnatsevarlik va halollik asosida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Kichik maktab yosh davrida sifatli ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'lgan bolalar kognitiv va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish ehtimoli ko'proq bo'lib, ularni maktabga va undan keyin tayyorlaydi. O'zbekistonda kasbiy tarbiyani takomillashtirish juda muhim, chunki bu nafaqat bolalarni mehnatga tayyorlash, balki umumiy o'quv muhitini ham yaxshilash imkonini beradi. Bu takomillashtirish erta bolalik davridagi ta'limdan boshlanishi kerak, chunki bolalar ushbu bosqichda o'rganishni eng yaxshi qabul qilishadi. 1-4-sinflarda asosiy e'tibor bolalarda an'anaviy hunarmandchilik bo'yicha mustahkam poydevor yaratishga qaratilishi kerak, bu nafaqat ularning madaniy merosi bilan faxrlanish tuyg'usini uyg'otadi, balki ularda mehnat faoliyatida qo'llanilishi mumkin bo'lgan qimmatli ko'nikmalarni ham beradi. Natijada, ular O'zbekiston iqtisodiyotiga ijobiy hissa qo'shish bilan birga, o'zlarining kelajakdagi kareralarida muvaffaqiyat qozonishlari uchun yaxshi shakllanadi. Bundan tashqari, kasbiy ta'lim o'quvchilarga ma'lum kasbiy ko'nikmalarni egallashdan tashqari ko'plab imtiyozlarni beradi. Bu amaliy, o'rganishni rag'batlantiradi va muammolarni hal qilish va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini oshiradi. Amaliy ta'limga urg'u berish orqali kasbiy ta'lim mehnat bozorida muhim bo'lgan muammolarni hal qilishda ijodkorlik va innovatsiyalarni

rag'batlantiradi. Kasb-hunar ta'limiga intilayotgan o'quvchilar nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki har qanday kelajak kasbiy sohalarda qimmatli bo'lgan jamoada ishlash, etakchilik va muloqot qobiliyatlarini ham rivojlantiradilar. Qolaversa, kasb-hunar ta'limi o'quvchilarga o'z qo'llari bilan moddiy narsalarni yaratish, mahsulot va xizmatlar ishlab chiqarishda ishtirok etish imkonini berib, ularda g'urur va muvaffaqiyat tuyg'ularini uyg'otadi. Shuningdek, u boshlang'ich sinf o'quvchisida maqsad va yo'nalish hissini beradi, ularning kelajakdagi martabalariga nisbatan optimistik nuqtai nazarga yordam beradi. Kasb-hunar ta'limi talabalarda tadbirkorlik ongini ham rivojlantirishi mumkin. Biznes va marketing asoslarini o'rganish orqali kelajakda o'z korxonalarini ochish va boshqarish uchun zarur bo'lgan ko'nikma va bilimlarni rivojlantirishlari mumkin, bu esa ish o'rinlari yaratish va iqtisodiy o'sishga hissa qo'shishi mumkin. Shu tariqa, kasb-hunar ta'limi yoshlar o'rtasidagi ishsizlikni bartaraf etish va iqtisodiy taraqqiyotni rag'batlantirishda muhim o'rin tutadi. Umuman olganda, kasb-hunar ta'limi o'quvchilarni kelajakdagi faoliyati va shaxsiy hayotida yaxshi xizmat qiladigan keng ko'lamli ko'nikma, bilim va munosabatlar bilan qurollantiradi.

Asosiy qism. Mamlakatimizda A.Xo'jaev, R.Djuraev, U.Nishonaliev, N.Muslimov, O'.Tolipov, Sh.Sharipov, I.Choriev, X.Xudoyqulov, Yu.Maxmudov, B.Muranov, A.Xo'jaboev, M.Shomirzaev kabi olimlar texnologiya fanida milliy hunarmandchilikni fanlararo takomillashtirishga bag'ishlangan tadqiqot ishlarini olib borishgan. Boshlang'ich ta'limda milliy hunarmandchilikni o'qitish o'quvchilarda kasbga qiziqish uyg'otish, estetik didni shakllantirish va milliy qadriyatlarga hurmatni oshirishning muhim vositasidir. Hunarmandchilik faoliyati bolalarni ijodiy mehnatga jalb etadi, ularning tafakkurini, qo'l mehnati ko'nikmalarini rivojlantiradi. Xolmatov va Raximov fikricha, kasbga yo'naltirish jarayonida o'quvchilarga milliy hunarmandchilik asoslarini bosqichma-bosqich o'rgatish ularning mehnatsevarlik va ijtimoiy faolligini oshiradi [4;65-b.].

Adabiyotlarni o'rganishga ko'ra, kasbiy ta'limda mexanizmlarni ishlab chiqishning nazariy asoslari amaliy metodika, ijtimoiy konstruktivizm va muammoli ta'lim tamoyillariga asoslanadi. Amaliy metodikada o'quvchilarning o'z bilimlarini tajriba asosida o'rganish va mulohaza yuritish orqali qurishdagi faol rolini ta'kidlaydi. Ushbu yondashuv o'quvchilarni tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradigan amaliy mashg'ulotlarga jalb qilishga qaratilgan. Ijtimoiy konstruktivizm esa ta'lim jarayonida ijtimoiy o'zaro ta'sirning muhimligini ta'kidlaydi. Kichik maktab yoshidagi bola o'z tengdoshlari bilan muloqot va muhokama orqali ma'no va bilimlarni qurish uchun hamkorlik qilishga da'vat etiladi.

Ushbu yondashuv turli nuqtai nazarlarning ahamiyatini tan oladi va o'quvchilarni muammolarni hal qilishda turli nuqtai nazarlarni hisobga olishga undaydi. Nihoyat, muammoli ta'lim o'quvchilarning o'z bilim va ko'nikmalarini real muammolarni hal qilishda qo'llash zarurligini ta'kidlaydi. Bunday yondashuv o'quvchilarni muammolarni aniqlash va tahlil qilishga, yechimlarni ishlab chiqish va amalga oshirishga hamda ularning samaradorligini baholashga undaydi. Ushbu tamoyillarni o'zida mujassam etgan nazariy asos kasbiy ta'limning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish uchun mustahkam asos bo'lishi mumkin. O'quvchilarni o'quv jarayoniga faol jalb etish, ijtimoiy o'zaro ta'sir va hamkorlikni rag'batlantirish hamda muammoli ta'lim imkoniyatlarini ta'minlash orqali o'qituvchilar o'quv jarayonida muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va qobiliyatlarni egallashga yordam beradigan samarali mexanizmlarni ishlab chiqishi mumkin.

Sharipov Sh. o'z tadqiqotlarida o'quvchilarning kasbiy ijodkorligini shakllantirishda uzviylik va tizimlilik muhimligini ta'kidlaydi [5;84-b.]. Bu jarayonda milliy hunarmandchilik elementlaridan foydalanish o'quvchilarning

individual imkoniyatlarini namoyon etish, mustaqil fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Sharq mutafakkirlari – Forobiy, Yusuf Xos Hojib, Alisher Navoiy, Ahmad Donish kabi allomalar mehnat va hunarning inson kamolotidagi o'rnini alohida ta'kidlaganlar [2;528-b.]. Milliy hunarmandchilikni o'qitishda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni qo'llash o'quvchilarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda muhim omil ekanini ko'rsatadi [6;50-b.]. Shuningdek, sharqona qadriyatlarga tayanilgan kasbiy tarbiya jarayonida o'quvchilar o'z mehnatini qadrlashni, ustoz-shogird an'anasiga hurmatni o'rganadilar.

Kasbiy tarbiyada amaliy mashg'ulotlar, ko'rgazmali o'qitish, ustaxona faoliyatlari va loyiha asosida o'qitish metodlari yuqori samaradorlik beradi. Usmonxo'jayev T.S.ning fikricha, o'yin texnologiyalari o'quvchilarning faoliyatini faollashtiradi va ularni ijodiy mehnatga tayyorlaydi [3;112-b.]. Amaliy mashg'ulotlar davomida bolalar milliy naqshlar, bezaklar, oddiy hunarmandchilik buyumlarini yasash orqali o'z ijodiy qobiliyatlarini namoyon etadilar. Ustoz-shogird an'ansi asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar bolalarda o'zaro hurmat, mas'uliyat va hamkorlikni rivojlantiradi.

Boshlang'ich ta'limda kasbiy tarbiya jarayonining muvaffaqiyati ko'p jihatdan o'qituvchining pedagogik mahoratiga bog'liq. O'qituvchi o'quvchining qiziqishini uyg'otuvchi, unga yo'l-yo'riq beruvchi va har bir faoliyatda motivatsiya manbai bo'lishi zarur [5;92-b.]. O'quvchi esa o'z navbatida o'rganishga, tajriba orttirishga, ijodiy faoliyatda ishtirok etishga intilishi kerak. Bu o'zaro hamkorlikning natijasida kasbiy tarbiya samaradorligi oshadi va milliy qadriyatlar chuqurroq singadi.

Xulosa. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy hunarmandchilikning dastlabki mexanizmlarini rivojlantirish orqali kasbiy tarbiya berish – yosh avlodni milliy ruhda, mehnatsevarlik va ijodkorlik asosida tarbiyalashning muhim omilidir. Sharqona qadriyatlarga asoslangan pedagogik yondashuv o'quvchilarning kasbiy shakllanish jarayonini tabiiy, bosqichma-bosqich va

samarali amalga oshirish imkonini beradi. Amaliy mashg'ulotlar, ustoz-shogird tizimi, o'yinli metodlar va individual yondashuvlar bu jarayonning ajralmas qismidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 29 apreldagi "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son Farmoni. Manba: <https://lex.uz/uz/docs/-4312785>
2. O'G'Li, O. F. B. (2024). SHARQ MUTAFAKKIRLARINING HUNARMANDCHILIK ASOSIDA KASBIY TARBIYA BERISH HAQIDAGI QARASHLARI. Eurasian Journal of Academic Research, 4(7S), 526-529.
3. Usmonxo'jayev T.S. Harakatli o'yinlar. - T.: O'qituvchi. 2010-y.
4. Xolmatov P.Q., Raximov B.X. O'quvchilarni kasb-hunarga yo'llash texnologiyasi.-T.: Fan. 2006-y.
5. Sharipov Sh.O'quvchilar kasbiy ijodkorligi uzviyligini ta'minlashning nazariyasi va amaliyoti. Dis.ped.f.nom. -T.: 2012-y.
6. Bahriddin o'g'li, O. F. (2025). Individual Practical Forms and Means of Improving Vocational Education Through Developing the Initial Mechanisms of National Craftsmanship in Primary Grade Students. European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, 5(01), 49-51.